

Szkolnictwo w Łodzi okresu międzywojennego

Po odzyskaniu niepodległości władze odrodzonego Państwa Polskiego stanęły przed trudnym zadaniem ujednoczenia trzech odrębnych systemów szkolnictwa, będących pozostałością okresu zaborów. Jeszcze w czasie trwania I wojny światowej Tymczasowa Rada Stanu w Królestwie Polskim wydała dekret o tymczasowej organizacji szkolnictwa elementarnego, podkreślając konieczność wprowadzenia obowiązku szkolnego. Podstawą prawną realizacji tego postulatu stał się dekret Tymczasowego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z dnia 7 lutego 1919 r., który wprowadził na obszarze byłego zaboru rosyjskiego obowiązkową siedmioletnią naukę dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym, w bezpłatnej szkole powszechnej.

Dekret o obowiązku szkolnym obejmował początkowo tylko teren byłego Królestwa Polskiego, potem jednak stopniowo jego postanowienia zostały rozciągnięte na teren Pomorza oraz na woj. wschodnie: wileńskie, nowogródzkie, poleskie i wołyńskie. Na terenach byłego zaboru austriackiego nadal obowiązywały przepisy ustalone przez sejm galicyjski i Radę Szkolną Krajową. Przewidywały one sześcioletni obowiązek szkolny na wsi i siedmioletni w mieście.

Łódź uchwałą Rady Miejskiej z dnia 30 czerwca 1919 r. wprowadziła obowiązek powszechnego nauczania. Prace nad jego realizacją rozpoczęto już w 1918 r. Na podstawie wniosku członka Rady Miejskiej Alberta Szwajcera przyjęto „Status miejscowy o wprowadzeniu przymusu szkolnego”. W ten sposób Łódź stała się pierwszym miastem dawnej *Kongresówki*, w którym wprowadzono powszechne, bezpłatne, obowiązkowe, siedmioklasowe nauczanie dla dzieci w wieku 7-14 lat. Dzieci powyżej 12 roku życia, które już pracowały, musiały uczęszczać na wieczorowe kursy dokształcające. Konsekwencją wprowadzenia dekretu państwowego było zarządzenie zobowiązujące wszystkich właścicieli nieruchomości, położonych w obrębie miasta Łodzi, do dostarczenia wykazów dzieci w wieku szkolnym, mieszkających w ich domach. Instytucją nadzorującą i koordynującą działania związane z wprowadzeniem i stosowaniem obowiązku powszechnego nauczania **była** powołana przy Wydziale Szkolnictwa Komisja Powszechnego Nauczania.

W pierwszym okresie niepodległości brakowało właściwie wszystkiego: kadry nauczycielskiej, podręczników, pomocy szkolnych, sprzętu i opatu. Najwięcej trudności stwarzała sytuacja lokalowa. W roku szkolnym 1920/1921 było w Polsce 51 849 izb lekcyjnych, z tego tylko 25 042 **znajdowało** się w budynkach własnych, a 26 807 w budynkach wynajętych. Średnia wielkość izby lekcyjnej w Polsce wynosiła 41,5 m² (na wsi 39,8 m²), przewidziane normą było 54 m². **Przeciętnie w klasach uczyło się 63 dzieci.** W Łodzi średnio w klasie uczyło się od 50 do 56 uczniów. Brak dostatecznej ilości budynków szkolnych prowadził do przeludnienia w klasach, niewłaściwych warunków nauki oraz konieczności jej organizacji w systemie dwu czy nawet trzymianowym.

Władze miasta Łodzi podejmowały zatem konkretne działania w celu zapewnienia odpowiedniej liczby lokali dla wszystkich dzieci podlegających obowiązkowemu nauczaniu. W 1920 r. nastąpiło wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę pierwszej w Łodzi powszechnej szkoły przy ul. Zagajnikowej 32 (obecnie ul. Kopcińskiego 54). W roku szkolnym 1922/1923 wybudowano od podstaw pięć budynków szkolnych usytuowanych przy ulicach: Konstantynowskiej 27 (obecnie ul. Legionów), Nowo- Marysińskiej 2 (obecnie Staszica), Nowo-Trgowej 24 (obecnie Sterlinga), Drewnowskiej 88, Cegielnianej 58 (obecnie Jaracza), Wspólnej 5/7. W latach 1923-1933 oddano do użytku 10 nowych, zbudowanych od podstaw gmachów szkolnych. Zakupiono również jeden dom, który następnie został przystosowany do zajęć szkolnych.

W 1928 roku w łódzkich szkołach znalazło się 50487 dzieci, rok później liczba ta wyniosła 53 tysiące. Pod względem ilości dzieci realizujących obowiązek szkolny Łódź była pionierem w skali Państwa.

Prezentowane na wystawie materiały archiwalne pochodzą z następujących zespołów archiwalnych: Akta miasta Łodzi, Zbiór druków i pism ulotnych, Prywatne Gimnazjum i Liceum Męskie Zgromadzenia Kupców m. Łodzi, Zbiór ikonograficzny Archiwum Państwowego w Łodzi, Miejskie Gimnazjum Męskie im. J. Piłsudskiego w Łodzi, Prywatne Gimnazjum Męskie im. ks. I. Skorupki w Łodzi, Państwowe Gimnazjum Męskie nr 38 im. S. Żeromskiego w Łodzi.